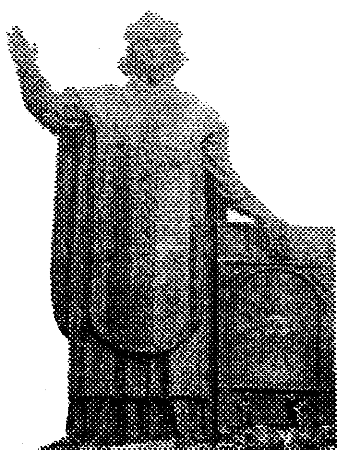
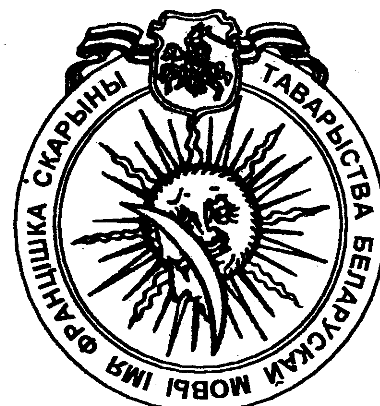
Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

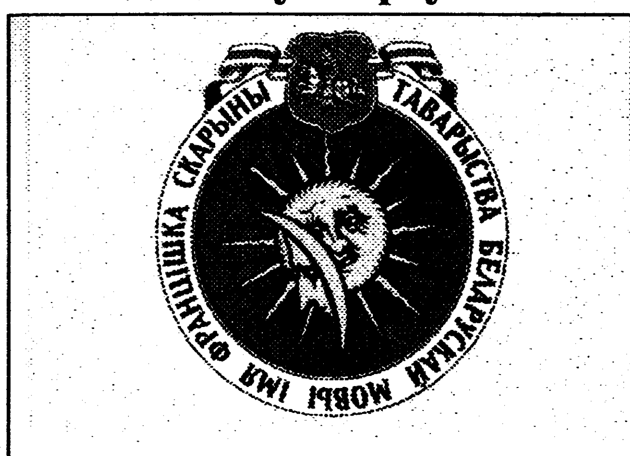
НАША СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года | № 27(464) | 12 ЛІПЕНЯ 2000 г.

Пачынаецца выдача новых пасведчанняў сяброў ТБМ

Рэспубліканскае грамадзкае аб'яднаньне
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"

Пасьведчаньне №

Сябра

Дата атрыманьня

Старшыня ТБМ

Рэспубліканскае грамадзкае аб'яднаньне
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"

Пасьведчаньне №

Сябра

(фота)

Дата атрыманьня

Старшыня ТБМ

У адпаведнасці з рашэннем Рады сакратарыята ТБМ кіраўніцтва ТБМ надрукавала два варыянты новых сяброўскіх білетаў ТБМ. Абодва выданні – каляровыя. Адзін варыянт прадугледжвае фотаздымак і каштуе 500 рублёў, другі – без фотаздымка – коштам 300 рублёў.

Пры гэтым старыя пасведчанні застаюцца ў сіле і імі можна карыстацца неабмежаваны час.

Сябры ТБМ, якія жадаюць атрымаць новыя пасведчанні, здаюць грошы (і ў адным з выпадкаў – фотаздымкі памерам 2,5х3.5 см, як чорна-белыя, так і каляровыя) старшыні суполкі, які іх перадае ў сядзібу таварыства. Новыя пасведчанні будуць мець скразную нумарацыю і выдавацца толькі ў цэнтральнай сядзібе ТБМ.

9 ліпеня 2000 г., г.Менск **Старшыня ТБМ Алег Трусаў.**

Мітынг ля магілы песняра

Памяці народнага паэта БеларусіЯнкі Купалы быў прысвечаны мітынг, які прайшоў у дзень яго смерці 28 чэрвеня на Вайсковых могілках у Менску. Ля магілы песняра, класіка беларускай літаратуры сабраліся прыхільнікі яго творчасці, вядомыя паэты і празаікі, а таксама пачаткоўцы.

На здымку свае вершы ля помніка чытае вядомы беларускі паэт Пятро Прыходзька.

Фота Аляксея Мацюшкова, БелТА

ВІДЭАСЕАНСЫ

Штосуботу а 18-й гадзіне
У БЕЛАРУСКІМ ВІДЭАКЛУБЕ:
Румянцава, 13,
Таварыства Беларускай Мовы
(ля Лінгвістычнага універсітэта)
Тэл. 284-85-11, 213-43-52
Мультфільмы Фантастыка
Музыка Прыгоды Публіцыстыка
іншае
САРДЭЧНА ЗАПРАШАЕМ

ВЫСТАВА
Лепшых беларускіх кніжак, аўдыё, відэа
ПРАЦУЕ
ШТОДНЯ (акрамя серады): 14.30 – 19.00
СЕРАДА: 11.00 – 15.00
СУБОТА: 17.00 – 19.00
НАДЗЕЛЯ: ВЫХАДНЫ.
(ВУЛ. Румянцава, 13, Сядзіба ТБМ

Сярэдняя школа №2 г.Менска

з паглыбленым вывучэннем замежных моў аб'яўляе набор вучняў у 0-10 класы. Мова навучання – беларуская. **Паглыблена вывучаюцца французская і англійская мовы.** Рэгулярныя школьныя абмены з ліцэямі Францыі, моўныя стажыроўкі. Спадарожнікавае тэлебачанне на уроках.

Тэлефон для даведак 248-32-02.
Адрас школы: пр. Ракасоўскага, 93.
Дырэктар СШ №2 Сядзяка А.Г.

Аб правядзенні пікету

Спадару Міхаілу Паўлаву
Старшыню Менскага гарвыканкаму # 8, пр-т Скарыны 220050 Менск

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" просіць дазволу правесці пікет 27 ліпеня 2000 году з мэтай агітацыі за беларускамоўную адукацыю і сапраўдную роўнасць абедзвюх дзяржаўных моў, а таксама ў падтрымку стварэння ў краіне Беларускага нацыянальнага ўніверсітэту.

Час правядзення пікету – з 17.00 да 19.00. Месца правядзення – Міхайлаўскі сквер. Колькасць удзельнікаў – да 5000 чалавек.

Адказны за правядзенне пікету: Трусаў Алег Анатольевіч – старшыня ГА "ТБМ імя Ф.Скарыны", дацэнт Беларускага ўніверсітэту культуры. Хатні адрас: 220005, г.Менск, вул.Пляханава, 56, корп.1, кв.133. Тэлефон: 249-70-30.

Ласкава просім паведаміць менавіта вышэйпазначанае месца правядзення пікету. У крайнім выпадку прапанаваць на выбар некалькі іншых месцаў. Але маем настойлівую просьбу не прапаноўваць нам парк Сяброўства народаў (пл.Бангалор), дзе жыхары ваколіцаў маюць звычку выгульваць братоў сваіх малодшых альбо адпачываюць з малымі дзецьмі.

У звязку з гэтым мусім нагадаць Вам, што мэта правядзення любога пікету – гэта прыцягненне ўвагі грамадскасці да пазначаных у заяўцы праблемаў, якія патрабуюць тэрміновага вырашэння. Лічым, што парк Сяброўства народаў не адпавядае выкананню гэтай задачы.

Старшыня ГА "ТБМ імя Ф.Скарыны" Алег Трусаў

30.06. 2000 г. № 485 на № 28/535-122 ад 21.06.2000 г.

Пра ўдзел ТБМ у дыялогу грамадска-палітычных сілаў Беларусі, стан беларускай мовы ды ўтварэнне Беларускага нацыянальнага ўніверсітэту

Спадару Посахаву С.А. Памочніку прэзідэнта Рэспублікі Беларусь # 38, вул. К.Маркса, 220016 Менск

Паважаны спадар Посахаў!

На чарговым паседжанні Сакратарыяту ТБМ, што адбылося 29 чэрвеня 2000 г., сярод іншых пытанняў быў абмеркаваны і Ваш ліст. З гэтае нагоды паведамляем Вам наступнае.

Мы цалкам згодныя, што пра стан мовы тытульнай нацыі краіны мусіць клапаціцца не толькі нашая грамадская арганізацыя, а ў першую чаргу дзяржаўная ўлада, бо справа гэтая ў любой цывілізаванай краіне свету нашмат больш дзяржаўная, чым грамадская. І праблему гэтую трэба вырашаць тэрмінова, не губляючы часу на словы, як і пытанне ўтварэння ў Беларусі беларускамоўнага Нацыянальнага універсітэту.

Таму мы спадзяемся, што з Вашага спрыяння згаданныя праблемы абавязкова знойдуць сваё адлюстраванне і ў межах Дыялогу, і ў дзяржаўных друкаваных і электронных сродках масавай інфармацыі.

Мяркуем, што сярод 112 грамадскіх арганізацыяў, што лічацца ўдзельнікамі Дыялогу, знойдуцца ахвотныя стварыць экспертную групу па гэтых надзвычай актуальных у жыцці нашай краіны пытаннях, і тады прадстаўнікі ТБМ абавязкова возьмуць удзел у яе працы.

Мы зноў падкрэсліваем сваё жаданне абмеркаваць, як з кіраўніком беларускай дзяржавы, гэтак і з яго адказнымі прадстаўнікамі вышэйзгаданыя праблемы, і ў тым ліку грунтуючыся на выніках апошняга перапісу насельніцтва Беларусі.

Разам з тым даводзім да Вашага ведама, што на сёння Таварыства мае 27 378 (дваццаць сем тысячаў трыста семдзесят восем) подпісаў грамадзянаў з патрабаваннем адкрыцця ў Беларусі Беларускага нацыянальнага універсітэту і можа падаць гэтыя подпісы падчас сустрэчы з кіраўніцтвам дзяржавы.

З павагай, Старшыня ТБМ Алег Трусаў.

Вячаслаў Мілкоўскі

МАТЧЫНА МОВА

(Заканчэнне)

МУЛЯЦЬ (ЦА) – хацець штосьці сказаць ці зрабіць, ды не асмельваецца.

НА АДЗІН КАПЫЛ – аднолькава.

НАВАЛАЧ – насланнё.

НАЕДАК – для мужчыны гэта не наедак, бо можна і ног не пацягнуць.

НАПІРАЦЦА – добра наядацца.

НАЎПРЫЦЦЯМКУ – у прыцямку.

НЕДАВЯРАК – недаверак.

НЕДАЛЭНГА – недарэчны з выгляду і па паводзінах, "недароблены".

НЕ ШМАНАЕ – не разумее і не звяртае ўвагі.

НІ ЎЦЯЦЬ НІ ЎЗЯЦЬ – няма нічога. – Дома цяперака пуста, ні ўцяць ні ўзяць: няма за што й рукі зачапіць.

НЯСОМНАГА – вельмі мала, амаль няма чаго-небудзь.

НЯЎЦЯМ – не даходзіць да свядомасці. – А мне і няўцям, што ён хацеў украсці.

ПАД'ЯЛДЫКВАЦЬ – пакепліваць з каго-небудзь. – Гэта табе ўжо пад'ялдыкваць.

ПАЗАВУГОЛЛЕМ – штораз лазіць за вуглом, у цёмным месцы, дзе б не бачылі людзі.

ПАТРАБЯЗ(С)КІ – маленькія кавалачкі, драбяза (у дачыненні да якіх-небудзь рэчаў).

ПАТРАФІЦЬ – зрабіць як след, так як трэба; зрабіць учынак, каб спадабаўся каму-небудзь. – Ой, вельмі цяжка ёй патрафіць, бо яна ж з мухамі.

ПАЎПРЫЦА – (лаянк. пра жанчыну).

ПАХАДЗЕНЬКІ – штовячэрнія ці начныя пагулянкі.

ПАХАЎБЕЙ – (лаянк. пра мужчыну).

ПАЦЁНГЛЫ (НОС) – тонкі, даўгаваты, смуглявы (нос) (г – выбуховае).

ПЛОЙМА – вельмі многа нядобрых людзей. – А я ж і не ведала, што іх там цэлая плойма.

ПОГРАБ – склеп. Б

ПЛЮНДРА – (лаянк. пра ганарлівую фанабэрыстую жанчыну).

ПЛЯСКАЦЬ – абы-што гаварыць.

ПРАГАПІЦЬ – прайграць у якой-небудзь справе.

ПРУГМЕНЬ (ПРУЖМЕНЬ) – прыгуменне, месца каля гумна.

ПРЫГАЛОВІЧ – палена ў печы, на якое кладуцца астатнія палены.

ПРЫДБАЦЬ – прыдбаў яшчэ адно дзіцятка: ну што ж, няхай гадуецца.

ПУДЭЛАК – скарбонка, скрыначка з ніткамі, голкамі і гузікамі; скрыначка з багатай парфумай ці з "таямнічай" драбязой.

ПЯТЛЯ, ПЯЦЕЛЬКА – (лаянк. пра непрыстойную жанчыну).

РАЗБАЛЭХТАЦЬ – неакуратна размяшаць, расплюхаць.

РАСШАЛОПАЦЬ – зразумець якуюнебудзь грамадскую з'яву. – Ён так і не расшалопаў, хто за каго.

РАСШАЛЫГАЦЬ – раскалываць, разварушыць, расхістаць.

РАЧКАВАЦЬ – дбайна прыбіраць у хаце.

РУБЕЦ – дзябёлы гультаяваты дзяцюк. У

РЫДВАН – таўсматы, чырвонашчокі мужчына-здаравяка; расчырванелы пасля фізічнай працы ці спякоты.

ТРАХАМУДДЗЕ – адно якое-небудзь дробнае прыстасаванне з мноства (для фізічнай працы). Б

СІЛЯЎКА – хваравітая на выгляд дзяўчына.

СЛЮВЯДА, СЛЯВЯДА – размазня.

СМЕХ-ПАДЭРВА – доўга смяяцца аж заходзіцца. У

СУГНЕЙ – негаваркі, невысокі ростам, падазроны.

СУМЕЦЦА – засумнявацца.

СЦІШНА – страшна.

СЫЗМА – (лаянк. пра жанчыну).

СЭДАС – сядзіба.

УХВАТ – спрытны, настырны ў любой справе сабе на карысць.

ФАЦЭТНЫ – цікавы з выгляду, прывабны, багата апрануты і прыгожа ходзіць: цікавая рэч.

ЧАПЫРАДЛА – брыдкі, страшны на выгляд чалавек.

ЧЫХІРА – пасма валасоў, што тырчаць.

ШАРШЭРЫЦЬ, ШАРШЭРДЗІЦЬ – многа пшыкаць.

ШКАМУТАЦЬ – разрываць на дробныя шматкі.

ШКІЛЁНДА – худая, як здань, дзяўчына з вялікімі зубамі.

ШУРАНУЦЬ, ШУРНУЦЬ – шпурнуць, моцна адштурхнуць.

ШЧЫГУЛЬНА – дбайна, педантычна, далікатна (г – выбуховае).

ЮХА – "недаткнёная" жанчына, якую ня варта чапаць. – Гэтай юхі не чапай, бо будзеш потым каяцца. Б

А МАЙТАЧКІ МАЕ! – (вокліч роспачы). У

АДНЫМ ПЭНДАМ – адным махам.

БЕЗ ДАЙ РАЦЫІ – беспадстаўна, неразумна.

БРОНЬ БОЖА! – ня дай бог! Б

ДЗЯРЖЫЦЦА ЯК П'ЯНЫ ЗА ПЛОТ – моцна трымаецца за што-небудзь; неразлучныя, хоць і ня могуць цярпець адзін аднаго.

ДУМ, ДУМ, ДЫ АДПАЎ ВУМ.

ЕМ, ЯК НА КОЛ ЧАПЛЯЮ – ем без апетыту.

З КІПЯЧА ГАРШКА – у апошні момант, ледзь паспеўшы.

З КОПТЫРАМ – вельмі многа, з верхам.

ЗАБІВАЕ ДЫХ – не дае сказаць слова, запярэчыць, апраўдацца.

І КРОШКІ ПАБРАЎ – (пра дзіцятка, вельмі падобнае на бацьку ці маці).

ІДЗІ К МАНАХАМ – (лаянк.).

ІСЦІ Ў ПРОЧКІ – ісці жабраваць.

КАБ ТЫ АЗЫЗ – (лаянк.).

КАБ ЦЯБЕ ПАСАКА ЗАЛІЛА – (лаянк.).

КАМУ НАГА, КАМУ ГАЛАВА – жорсткая бойка.

КРЫЧМА КРЫЧАЦЬ.

КУМ КАРАЛЮ – добра ўладкаваўся дзе-небудзь; цёпла апрануўся. Б

ЛЕДЗЬ ШОРЫ ЦЯГАЕ – ледзь ходзіць, ледзь жыве (пра чалавека).

МЯШАЙ, БАБА, ЖУР – неразбярыха, вэрхал.

НАГАВАРЫЦЬ ДЗЕСЯЦЬ БОЧАК АРЫШТАНТАЎ – многа сказаць з толкам і бяз толку.

НАПРАМІЛЫ БОГ – (вокліч якоганебудзь пажадання).

НЕ ЗНАЙСЦІ СКУТКУ – не мець спакою; не дабіцца толку ў справе.

НЯМА КАЛІ ДЫХНУЦЬ – няма часу, каб адпачыць, перавесці дух.

НЯХАЙ ТАБЕ НЕ ХОДЗІЦЬ – няхай цябе не датычыцца, не турбуе.

ПАД П'ЯНУЮ ЛАВАЧКУ – па п'янцы; выпадкова, нечакана чагосьці дабіцца.

ПАЎТАРА ЛЮДСКОГА – не па-людскі.

РАЗВЕСІЦЬ ГУБЫ – пераключыць увагу на іншае і прыслухоўвацца.

РАСПУСЦІЦЬ НЮНІ – разжаліцца, расплакацца; здрэйфіць, не праявіць цвёрдасці (пра мужчыну).

РАСПУСЦІЎСЯ, ЯК СТАРЭЧАЯ ПУГА.

РАСТАПЫРЫЦЬ ХРАПЫ – раззлавацца.

САБАКІ КРЫВІ НЕ П'ЮЦЬ – (пра жорсткую бойку; пра сумеснае сварлівае жыццё). У

СЛУЖКА – СЛУЖЦЫ: ПАНУ – ТРАСЦА. У

У ДАЎГУ, ЯК У ВЯНКУ (ШАЎКУ).

У СВІНЫЯ ГАЛАСЫ – з пазняком.

У ХАЦЕ ЧЫСТА-ЧЫСТА, БЕЛА-БЕЛА, АЖ БЛЯЕ. У

УСЁ ЖЫЦЦЁ ПРАКРУЦІЎ БЕЛЫМ СВЕТАМ – пражыў як махляр, злодзей і бабнік.

ШТО СЛІНА ДА ГУБЫ ПРЫНЯСЕ – гаварыць абы-што, не думаючы; нагаварыць многа для шкоды.

ЯК ГЛЯК – цяжкі па вазе чалавек.

ЯК МАРКА Ў ПЕКЛЕ – у цяжкай працы, пры невыносным жыцці.

ЯК НА ВУРВАНСКАЙ ВУЛІЦЫ – бесталковы рух мноства людзей; садом і гамора ў пакоі, дома, на двары.

ЯК НА САЛДАЦКІМ КАНІ – многа непатрэбнага (звычайна ў сумцы).

ЯК УТКНЁНЫ (НОС) – маленькі, акуратненькі (носік).

ЯК УТРАПЁНЫ няўрымслівы, непаседлівы; як быццам яго здрок бярэ.

ЯМУ КАРЦІЦЬ – яму вельмі хочацца, вельмі трэба.

Вось і скончыўся слоўнічак маёй маці. На гэты час. Бо яна яшчэ гаворыць, а я занатоўваю за ёю. Але, мабыць, не хутка ў нас з'явіцца важкі працяг. Таму прапаную чытачам падтрымаць нас ужо цяпер і даслаць слоўнічкі свае і сваіх бацькоў.

Многія нашы слоўцы могуць падаць як бы не да месца. Але будзем памятаць, што якое жыццё – такія казкі, якія казкі – такія словы. Значыць, слоўнік такі, якое жыццё: слоў з яго не выкінеш, нават калі б і хацеў.

Што рабіць з класікай?

Слухаю я розныя "тэарэтычныя" выкладкі, і што на беларускай мове нельга "изложить великие мысли", і што "белорусский язык не такой мощный, как русский" – я ўсё хачу спытацца ва ўсіх вертыкальшчыкаў пра тое-сёе: што, прыкладам, рабіць з думкамі Канстанціна Паўстоўскага, аднаго з самых інтэлігентных расійскіх пісьменнікаў, які ў сваю пару сказаў:

"Па адносінах кожнага чалавека да сваёй мовы можна зусім дакладна меркаваць не толькі аб яго культурным узроўні, але і аб яго грамадзянскай вартасці. Сапраўднай любові да сва-ёй краіны нельга ўявіць без любові да сваёй мовы.

Чалавек, раўнадушны да сваёй мовы, - дзікун. Ён шкодны па самой сваёй сутнасці. Таму што яго абыякавасць да мовы тлумачыцца сама поўнай абыякавасцю да мінулага, цяперашняга і будучага свайго народу".

Працытаваўшы ўсё гэта, я хацеў бы спытацца ў спадара прэзідэнта і ва ўсёй яго вертыкалі, што яны думаюць пра выказванне Паўстоўскага? Ці ягоныя думкі ўжо састарэлі, непрыдатныя да беларускай рэчаіснасці? Ці беларуская рэчаіснасць выключэнне з лагічнага ланцужка сусветнай думкі?

Далей я хацеў бы працытаваць некаторыя думкі нашага Францішка Багушэвіча з ягонай прадмовы да "Дудкі Беларускай", скажам, вось гэтыя: ***"Яно добра, а нават і трэба знаць суседскую мову, але на-перш трэба знаць сваю".*** Працытаваўшы, ізноў хачу спытаць у таго ж прэзідэнта і ягоных прыхільнікаў: што яны думаюць пра гэтую Багушэвічаву тэзу, ці згодныя яны з ёй, ці яе таксама, як Паўстоўскага, пара на звалку гісторыі і адзіна карыстацца нам толькі пастулатамі ўсенароднага выбранага?!

А што рабіць з развагамі і выказваннямі пра беларускую мову Адама Міцкевіча, Уладзіслава Сыракомлі, Яна Чачота ў стасунку з прэзідэнцкімі "пэрламі"? Прыгадаем некаторыя з іх...

"З усіх славянскіх народаў, русіны, гэта значыць сяляне Пінскай, часткова Мінскай і Гродзенскай губерніяў, захавалі найбольшую колькасць славянскіх рысаў. У іхніх казках і песнях ёсць усё. Пісьмовых помнікаў у іх мала, толькі Літоўскі Статут напісаны іхняю моваю, самай гарманічнай з усіх славянскіх моў і найменш зменінай. На беларускай мове гаворыць каля 10 мільёнаў чалавек: гэта самая багатая і самая чыстая гаворка, якая ўзнікла і цудоўна распрацавана. У перыяд незалежнасці Літвы вялікія князі карысталіся ёю для сваёй дыпламатычнай перапіскі. (Адам Міцкевіч)

"Пекная гэтая галіна славянскай мовы – крывіцкі дыялект. І старая! Бо гэта – мова нашага Літоўскага Статута, нашага заканадаўства двух стагоддзяў, XVI і XVII. А як шырока яна ўжывалася! Можна смела сказаць, што на ёй размаўлялі тры чвэрці даўняй Літвы, народ, шляхта і паны...

І я навучыўся крывіцкай мове і валодаў ёю з поўнай элеганцыяй... Выгнаны з тых мясцін бураю жыцця, я запомніў аднак гэтую мову..."

(Уладзіслаў Сыракомля)

Прачытаўшы гэтыя, адзін з адным, усхваляваныя, красамоўна шчырыя словы нашых выдатных папярэднікаў, параўнаўшы іх з прэзідэнцкімі выказваннямі, апынаешся ў роспачы: што робіцца ў краіне? Што рабіць з класікай? Няўжо яна і напраўду састарэла і нічога нявартая?

Уладзімір Содаль.

Інфармацыя аб справах Гарадоцкага рэсурснага цэнтра "Гасцінец" за 5-11 чэрвеня 2000г.

1. 7 чэрвеня адбылося падвядзенне вынікаў конкурсу сярод настаўнікаў Гарадоччыны "Руплівцы роднай мовы", які быў абвешчаны Гарадоцкім РАА і Гарадоцкай Радай ТБМ. У конкурсе прынялі ўдзел педагогі 10 школ раёна ў трох намінацыях: настаўнікі роднай мовы; настаўнікі пачатковых класаў; настаўнікі геаграфіі, гісторыі і іншых прадметаў. Настаўнікі прадэманстравалі метадычныя распрацоўкі па фармаванню павагі да роднага слова, культуры, а таксама элементы сучасных педагагічных тэхналогій, якія прымяняюцца ў вучэбна-выхаваўчым працэсе.

На выніковай канферэнцыі былі зроблены даклады настаўнікаў аб сістэме працы па прывіццю павагі да роднай мовы, прадстаўлены метадычныя знаходкі ў пашырэнні ведаў аб нацыянальнай культуры, развіццю творчых здольнасцяў вучняў.

Журы адзначылі лепшую школу, прынялўшую ўдзел у конкурсе – Стадалішчанскую СШ, а таксама лепшых настаўнікаў – руплівцаў роднага слова: Лапаціну Л.М. (Гарадоцкая БШ), Кузняцову В.М. (Вархоўская БШ), Маранаву Т.У. (Езярышчанская СШ), Міхалевіч Т.Г. і Калініну Л.П. (Стадалішчанская СШ), Кузьменку Л.І. (Вархоўская БШ).

Усім удзельнікам конкурсу былі прэзентаваны: кніга "Паэма "Тарас на Парнасе": здабыткі і праблемы", апошні нумар культурна-грамадскай газеты Гарадоччыны "Гасцінец", а пераможцам уручаны памятныя сувеніры, прадстаўленыя Віцебскім аддзяленнем ГА "Фонд імя Льва Сапегі".

Свята роднага слова адбылося, дзякуючы падтрымцы метадыстаў РАА: Дзергачовай А.У., Камінскай Г.А., Ярашовай Н.Д. і актывістаў ТБМ.

Кіраўнік рэсурснага цэнтра "Гасцінец" Л.Гаравы

Генадзь Тумаш

Лісіца з Расохі

/казка/

"Лісіца з Расохі" – літаратурная казка, у якой дзеюць звяры, птушкі, а таксама людзі. Аўтар захаваў у мастацкім творы імёны прататыпаў і геаграфічныя назвы. Адным з герояў аўтарскае казкі стаўся Мікола Няхай – паляўнічы, народны разьбяр, жыхар вёскі Старыя Ляды, што ў Чэрвеньскім раёне. Рэальнае і нерэальнае паяднalася ў літаратурнай казцы.

Але асноўная дзейная асоба ў творы – лісіца. Адлюстраванне рысаў ейнага характару цалкам супадае з паказам гэтага персанажа ў народных казках. А вось пра тое, што задумала лісіца і як ажыццяўляла свае мары, чытачы даведаюцца з публікацыі ў газеце "Наша слова". Ёсць вялікае жаданне выдаць казку асобнай кніжкай.

Шаноўнае спадарства! Тым, хто зможа паспрыяць, каб дзіцячая кніжка ўбачыла свет, просім званіць у Менск па тэлефоне: 263-24-10.—ТВМ (tbm@tbm.lingvo.minsk.by) Belarusian Language SocietyThu, 22 Jun 100 16:31 +0200 GMT

I

Дабрыдзень, кукарэйка даражэнькі !

Дзівіўся дужа цецярук,
Пад ім не скалыхнуўся гук:
Дарожкай баравою нехта
На ровары з Расохі ехаў.
Не ўгледзелі лясныя жыхары

Сваёй суседкі ў векавым бары.
Сцяжынкай лугавой паўз Курганок
Імчаўся да Старых Лядоў яздок.
Сарока, летучы, лісу пазнала:
Хвастом пушыстым тая заніляла.
Не пакідала ездака ў спакоі,
Лісіныя прываблівалі строі.
Такія шаты, што былі ў лісіцы,
Вясковыя насілі маладзіцы.
Гайдаліся на шыі ў ліскі
Чырвоных пацерак тры нізкі —
Усе як вішанькі каралі.
З-пад хусткі вушы вытыркалі,
На рукавах кашулі белай
Святочна ўзоры чырванелі.
Гарсэт у красачках, як луг,
З чырвонай вышыўкай хвартух,
Шырокі з саматканкі андарак,
Але ў лісіных строях меўся брак:
Задраў пушысты хвост даўгі

-2-

Андаракова берагі,
Старчма стаяў, тырчэў высока –
Зайшлася стрякатам сарока.
Ліса адразу мусіла спыніцца,
Ледзь неслуха запхнула пад спадніцу,
На галаве паправіла хусцінку,
Да дуба ў полі ехала сцяжынкай,
Круціла чаравічкамі педалі.
Старых Лядоў сядзібы выглядалі
За лабяком, дзе зеляней авёс,
Смакоцце з вёскі ціхі ветрык нёс.
На ўзгорачку пачуўся пах такі,
Што паляцела б, здэцца, напрасткі.
Спяшалася лісіца, рулявала
І часта на багажнік пагладала,
Бо надта трэсла ў полі на сцяжыне:
Магла згубіць вярэньку гаспадыня.
Калі ляцела да сяла па ўзлобку,
Сусед мядзведзь з бяросты сплёў каробку,
Багаты быў мядзведзеў падарунак,
Прынёс яшчэ ў вярэньцы ён частунак.
Падзячна ўспомніла ліса суседа,
Зірнула на буслоў з веласіпеда,
Вярэньку шчэ праверыла хвастом,
Што быў схаваны пад андараком.
Мінула кузню, потым доўгі плот,
На селіцы зрабіла заварот,
Вачыма выган абвяла –

Там птаства з усяго сяла:
Курэй, гусей і качак тлустых мноства,
Ліса не збочыла з дарогі простай.
Не падняла трывогі варта –

-3-

Нікуды вартаўнік не варты,
Гусак на ездака зірнуў,
Але змаўчаў, не гагатнуў.
І певень не знайшоў прычыны:
Веласіпед, на ім – жанчына.
За выганам мурожным маладзіца
Ішла паўз плот з вядзерцамі вадзіцы.
Яна, да брамы падыходзячы сваёй,
Кіўнула ў ветлівым паклоне галавой,
Падумала, што на веласіпедзе
Таварышка яе дадому едзе.
Вядзерцы ўжо схаваліся ў двары,
Ліса звярнула на масток стары,
Затармазіла перад плотам,

Прайшла ад лаўкі да варотаў
Жаночай зграбнаю хадой.
Да весніцаў у момант той
Пабеглі куры чарадою смела,
Дачка іх гаспадыні звычку мела:
Заўсёды птушак свойскіх частавала,
Як да матулі ўлетку прыязджала.
Спынілася ліса, чакаючы курэй,
З рабое курыцы не зводзіла вачэй,
Паставіла вярэньку на траву,
Схіліла перад пеўнем галаву.
— Дабрыдзень, кукарэйка даражэнькі ! –
Лісіца канапель сыпнула жменьку.
Сарока стракатала ў садзе:
— Курэй ліса ў Марулі крадзе !
Не кінула лісіца й вокам,
Пад несупынны блізкі стрекат

-4-

Пачаўся й кончыўся візіт,
Лісіны паказала спрыт.
Развітваўся пявун паглядам
З даўгім дваром, хацінай, садам,
З курамі, з ластаўкаю-белакрылкай,
Не абнадзеіла лісіца ўхмылкай.
— Сюды, сюды, мой кукарэйчык,
Чаго та лапы раскірэчыў ?
Кудахтачка, і ты ў вярэньку лезь,
Шчаслівае дарогі вам у лес ! –
Усё лісіным кончылася смехам.
Заходзіўся сабака моцным брэхам,
У садзе, за хлявом, ірваў ланцуг,
Звярыны на сядзібе ўчуўшы дух.
Прыбег хлапчук з гароду ў двор,
Убачыў ён прыгожы ўбор
На незнаёмай госці маладой,
Здалося, што ў яе матулін строй.

Уразіла, здзівіла дужа хлапчука,
Калі ў тае красуні з-пад андарака
Раптоўна паказаўся хвост пушысты.
— Ліса ! – падлетак крыкнуў галасіста.
Бяда ўстрывожыла Андрэйку,
Ён згледзеў у лісы вярэньку,
З яе відаць быў певуновы грэбень.
Ліса ў двары пад андарак загрэбла,
Паспешліва схавала доўгі хвост.
Гародам хлопчык паляцеў напрост,
Лісу прыкмеціў на веласіпедзе,
За кузняй неўзабаве знікла недзе.
— Бабулечка, сюды, сюды! Хутчэй! –

-5-

Лямантаваў у баразне Андрэй.
— Унучак, золатка маё, іду, —
Бабуля несла з поля лебяду.
Спынілася яна за вішняком,
Як стрэлася на сцежцы з хлапчуком.
Унукаву пагладзіла галоўку,
Ды веры не дала яго ным слоўкам,
Не павязаць адно з адным ніяк:
Ліса і раптам нейкі андарак,
Хвартух, гарсэцік, хвост, веласіпед...
— Перамяшаў, унучак, белы свет, —
Бабуля вымавіла з ласкай. –
Напэўна, сам прыдумаў казку
Пра певуна, веласіпед і ліску.
— Лісу, бабулечка, я ж бачыў зблізку,
Пазнаў адразу я лісіцу,
Як толькі хвост задраў спадніцу.
Ліса ў вярэньку певуна запхнула,
Свой хвост схавала і з двара шмыгнула.
Пайшлі, бабулечка, дамоў хутчэй !
У нас ліса мо ўкрала больш курэй ?
Абгледзелі падворак разам,
Трывожна сталася адразу,
Бабуля пёрачкі ў руках трымала
І пух як гаспадыня разглядала:
— Вяршы каршун, унучак, справу,
Драў кіпцямі, чыніў расправу.
Каршун не быў бы каршуном,
Праехаць любіць ён вярхом
І пуп у курыцы дастаць.

-6-

Нам трэба добра пашукаць
У садзе, вішняку, за плотам,
Ягоных кіпцяў тут работа.
— Лісіца пеўня ў нас украла,
На ровары з сяла ўцякала. —
Андрэйка запярэчыў бабцы зноў.
Шукалі ў полі ды каля кустоў,
Былі ў малінніку пад грушкай.
Прапала курыца-нясушка,
Не стала кукарэйкі-певуна,
Кляла бабуля доўга каршуна.

II

Хачу сваю птушарню ў лесе мець
Ад сэрца адлягло ў лісы тым часам,
Да лесу сцежка бегла доўгім пасам,
Ляцеў веласіпед, і чуў яздок
Ад ветрыку прыемны халадок.
Ніводзін звер, лясны сусед-жыхар
Не ведаў патайных лісіных мар.
Курэй ліса дадому везла моўчкі,
Чакалі маці тры малыя дочкі.
Вярталася з далёкае дарогі,
Было нямала ўсякае трывогі,
Каб тайна не разнеслася сарокай,
Неспадзяванай сведкай белабокай.
І зараз не змаўкала стракатуха,
Ад стракату ў лісы заклала вуха.
Звярнула ў цёмныя лясныя шаты,
Дарожкаю другой ляцець дахаты,
Педалі круціць ад Старых Лядоў,

-7-

Каб знюхаць аніхто не змог слядоў.
Не згледзела, не ўчула нікагуткі,
Сарокі не было, гушчар ціхутка.
Адна ад гэтай сведкі засцярога –
Абшары лесу цёмнага, глухога.
Былі ў лісы свае на ўсё разлікі,
Хоць давялося круг рабіць вялікі.
Пашанцавала, без перапалоху
Вярнулася на родную Расоху.
Здаволена хвастом яна віляла,
Ледзь ногі задняя перастаўляла,
Бо толькі тыя ножачкі прысталі,
Якімі націскала на педалі.
З дарогі ў целе больш не чула зморы,
Абнюхала на схіле ўзвышша норы,
Абгледзела ў бары куток жытла,
У схоў надзейны ровар завяла.
На кучаравы глянуўшы дубочак,
Ліса нырнула ў жоўценькі пясочак,
У патаемную лясную норку,

Была яна пад хвояй на пагорку.
Напоўніў пах усе куточкі хаткі,
Гасцінец чулі дзеткі-лісяняткі,
Падбеглі купкаю да мамкі-любкі
І шчэрылі каля вярэнькі зубкі.
Яна ж, галодных горнучы дачушак,
Жывых ахоўвала чамусьці птушак,
Была ласкавая, зычлівая да іх
Пры лісянятах у пячорах у сваіх.
— Саколе мой, пявуне даражэнькі,
Збаяўся гаспадыні і вярэнькі,
Ты ж толькі тут, у ліскі, як ніколі.

-8-

Штодня пажывы будзеш мець даволі.
Заможна з харашухай зажывеш,
Да зернейка галубку падзавеш, —
Туліла пеўня да грудзей ліса.
Дачок зусім не вабіла краса,
Іх не цікавілі чужыя шаты,
Бязрадасна маўчалі лісяняты,
Бо слухалі галодныя яны,
Якія ёсць на свеце певуны.
Пачулі, што пявун курэй бароніць,
Што ён хоць не кароль, але ў кароне,
Хоць не гусар, але ваяр пры шпорах,
І што яна, ліса, яму не вораг.
У ваяра не знік ваярскі дух,
Агонь у сэрцы пеўня не патух.
Асвойваючы норы, кут лісіны,
Пра вызваленне думаў штохвіліны.
А ліска захаплялася чубаткай,
Стаялі моўчкі дзеткі перад маткай:
— Вось гэткай жыўнасці яшчэ не ведаў бор !
Няхай ад курачкі-нясушкі будзе спор !
Хачу сваю птушарню ў лесе мець,
Я марыла даўно забагацець.
Табе, чубатка, зладзіла гняздзечка,
Чакаю дужа на тваё яечка,
Браць буду хвартушком яечка тое
І занясу на рэшата густое,
Каб яек у цябе было без ліку,
Як дзірачак у рэшаце вялікім.
Ніводнае не знікне ў хаце яйка,
Нясіся, курачка, ты ж не гультайка.
Нясіся ў норцы цёплай і глыбокай

-9-

Калі сама не злічыш яек, квокай.
Баўтун адразу давядзецца ўзяці,
З яго ў гняздзе не будзе кураняці.
Што трэба мець квактусе, мне вядома,
Выседжваць будзеш куранят, як дома, —
І рэшата падсунула бліжэй,
Як гаспадыня, дбала пра курэй. –
Якое будзе шчасцейка, чубатка,
З найграных яек выйдуць кураняткі !
Курэй дачушкі возьмуць на развод,
Як пойдуць множыць наш лісіны род.
Вы толькі гляньце, гляньце, любыя мае,
Спаднічак колькі ды кашулек у яе !
Чубатая. Не ў кожнай курыцы чубок.
Чуваць тут будзе "куд-кудах!", пасля – "квок-квок!"
Дачушкі, дайце ж госцейкам зярнят, —
Звярнулася ліса да лісянят. –
Жывуць хай пеўнік з куркай у каморы,
Не ўпадабаюць – ёсць на выбар норы.
Ужо садзіцца сонейка – і мне пара
На паляванне бегчы з роднага двара.

Пільнуйце, любенькія, без мяне курэй,
Я збегаю на поле, прынясу мышэй.
А мо пашчасціць сёння – на вячэру
Ласунак будзе, вам злаўлю цяцеру.
На паляванне здоўжыліся зборы,
Лісіца строі складвала ў пячоры.
Вачэй за ночку курка й пеўнік не звялі,
Размову на чужыне смутную вялі,
Абое затужылі ў баравой нары
Па бабцы-гаспадыні, па сваім двары.

(Працяг у наступным нумары)

Юры Грыбоўскі, студэнт БДУ

Удзел беларусаў у Польскіх Сілах Збройных на Захадзе. Моўны аспект

Факт прысутнасці ў Польскіх Сілах Збройных на Захадзе (ПЗСЗ) жаўнераў беларускага паходжання і іхні ўдзел у шматлікіх вайсковых кампаніях пад Брытанскай камандай на Блізкім Усходзе, Паўночнай Афрыцы, Італіі – адна з недаследаваных старонак айчыннай гісторыі XX стагоддзя. Тым не менш удзел вайскоўцаў-беларусаў у шэрагах войск заходніх хаўруснікаў – ужо неаспрэчны момант. Беларускія даследчыкі на эміграцыі, некаторыя з якіх самі прайшлі шлях жаўнераў у складзе ПЗСЗ, агулам называюць лічбу нашых землякоў, якія знаходзіліся ў розных брытанскіх вайсковых фармацыях з 1942 па 1947 г.г. – звыш 30 тыс. чал. Гэтага не адмаўляе тымчасовае польскае камандаванне. Так, падчас стварэння Беларускай ветэранскай арганізацыі ў Вялікабрытаніі, ейныя прадстаўнікі ў часе перамоваў з шэфам штабу Галоўнакамандуючага ПЗСЗ генералам Капаньскім, ад якога прасілі дазвол на належнасць польскіх вайскоўцаў беларускага паходжання да гэтага беларускага асяродку, прагучала падцвярджанне таго, што беларусы насамрач былі ў складзе ПЗСЗ. Праўда, была названая меншая ўдвая папярэднім звесткам лічба – ад 14 да 16 тыс.чал. Тым часам магчыма казаць пра тое, што нашы землякі мелі значную колькасную вагу сярод асабовага складу Польскага войска пад Брытанскай камандай. Зразумела, што паколькі польскія кіроўныя колы праводзілі палітыку накіраваную на вынішчэнне праяваў непольскасці ў міжваеннай польскай дзяржаве, то ў часе вайны і ва ўласных Збройных сілах польскія ачольнікі пільна сачылі за рознага кшталту вальнадумствамі. Неўзабаве, у складзе ПЗСЗ ні было аніводнае непольскай нацыянальнай (беларускай, украінскай) вайсковай часткі. Тым не менш, праявы нацыянальнай самасвядомасці нацыянальнага руху сярод беларусаў-жаўнераў мелі не апошняе месца. Не гледзячы на пераслед з боку польскай вайсковай выведкі беларусы мелі собскія асяродкі. Натуральна, што адметнай рысай было захаванне роднае мовы.

Каб лепей прасачыць працэс фармавання беларускага руху ў шэрагах ПЗСЗ варта разгледзець ягонае разьвіццё падзяляючы ўмоўна на два перыяды. Першы – гэта з часу фармавання Арміі Андэрса на абшарах СССР улетку 1941 г. па сярэдзіну 1944 г., калі ПЗСЗ брала ўдзел у славутай Італьянскай кампаніі. Другі – з канца Італьянскай кампаніі па 1946 г., калі ў Вялікабрытаніі ПЗСЗ былі перафармаваны, а пасля і зусім расфармаваны.

Што тычыцца першага перыяду, то тут характэрная неарганізаванасць жаўнераў беларускага паходжання ў адзіны асяродак, каб неяк вылучыцца з іншай грамады вайскоўцаў. Пад час мабілізацыі ў Армію Андэрса польскае афіцэрства па некаторых звестках адмыслова пазбягала вярбунку непалякаў альбо тых, хто гэта яскрава і ўпарта падкрэсліваў. Праўда, людзей гэткага кшталту было мала, бо кожны свядомы беларус знітоўваў з Польскім Войскам у СССР надзею як мага далей быць ад савецкіх карных органаў. Паколькі ў Армію Андэрса пасавалі ўсе, хто некалі быў грамадзянінам 2-ой Рэчы Паспалітай, то ўсе набраныя жаўнеры польскія ў дакументах польскіх былі зачартараваны, як уласна палякі. Гэтаму яшчэ спрыяла нацыянальная несвядомасць шэрагу беларусаў, якія ўважалі сябе за этнічных палякаў. Большасць нашых землякоў патрапілі ў наваўтворанае войска з савецкіх лагераў ваеннапалонных Войска Польскага, рэшта – цывільныя беларусы-заходнікі, якія па збегу шэрагу абставін знаходзіліся да вайны на тэрыторыі РСФСР. Шмат было і такіх, якія паходзілі з інтэлігенцыі і добра ўсведамлялі сябе беларусамі, але мелі пэўныя падставы асцерагацца праследу з боку савецкіх карных органаў па палітычных матывах. Што тычыцца іншага кшталту беларусаў-вайскоўцаў, то гэта шэраговыя апалячаныя ахвяры польскай шавіністычнай палітыкі Польшчы ў міжваенны час. Польскае камандаванне адмыслова запісвала беларусаў палякамі і часам чыніла ім шкоду, калі яны голасна дэкляравалі сваю беларускасць. Польскасць атаясамлялася нярэдка з каталіцтвам. Пазней, калі Армія Андэрса была эвакуяваная з тэрыторыі СССР да канца 1942 г., тады яны выявілі сваё праваслаўнае веравызнанне, наведваючы адпаведныя набажэнствы. Гэткім чынам, наяўнасць польскіх вайскоўцаў ПЗСЗ праваслаўнага веравызвання і беларуская мова, якой карысталіся беларускія жаўнеры ў гутарках паміж сабой – сталіся асноўнымі рысамі, якія сведчылі пра беларускую дзейнасць у шэрагах ПЗСЗ.

Новае дыханне і штуршок да развіцця беларускага нацыянальнага развіцця беларусаў у складзе фармацыяў заходніх хаўруснікаў дало ўлучэнне былых кадэтаў Менскай афіцэрскай школы Беларускай Краёвай Абароны (БКА) у склад II Польскага корпуса (2ПК), які знаходзіўся тады ў Італіі, дзе прымаў удзел у баях з нямецкімі войскамі на поўначы Апенінскай паўвыспы. Колішнім жаўнерам БКА давялося таксама ў Марсэлі прайсці своеасаблівы адбор, які праводзіла польская выведка. Усім, хто не лічыў сябе шчырымі палякамі – зачынялі шлях у шэрагі 2ПК. Ёсць падставы меркаваць, што мелі месца нават расстрэлы найбольш ненайдзеных. Менавіта таму большасць беларускіх патрыётаў з БКА мусіла маскавацца пад палякаў, а ўжо потым, калі былі жаўнерамі 2ПК, займацца нацыянальнай дзейнасцю. Некаторыя з былых жаўнераў БКА ачолілі беларускія асяродкі ў розных вайсковых частках (В.Сянкевіч – 3 Дывізія Стральцоў Карпацкіх, Ю.Весялкоўкі і інш. – 5 Крэсавая Дывізія Пяхоты). Гэтыя асяродкі здолелі напрыканцы вайны наладзіць адносіны са старшынёй Рады БНР – інжынерам Міколам Абрамчыкам, які тады кватараваўся ў Парыжы. З гэтага часу (зіма 1945 г.) саматужна сярод беларусаў-жаўнераў пачаў таемна ад польскай “двуйкі” распаўсюджвацца друкаваны орган Рады БНР – газета “Беларускія навіны”, што сталася значнай падзеяй у абуджэнні самасвядомасці польскіх жаўнераў беларускага паходжання. Магчымасць вайскоўцам у час, калі баявыя дзеянні ў Італіі былі скончаныя, атрымаць адукацыю ў гімназіях пры вайсковых частках 2ПК – шырэй разгарнуць беларускую нацыянальную дзейнасць. Галоўнымі сродкамі беларускасці сталіся зборы на набажэнствы, сустрэчы ў вузкіх колах аднадумцаў. Важкую ролю ў Італіі гралі і асобныя прадстаўнікі беларускай уніяцкай царквы. Было знойдзена паразуменне ў беларускай справе з кіраўніцтвам 2ПК у асобе камандуючага 5 Крэсавай Дывізіі Пяхоты генерала Нікадыма Суліка, які сам паходзіў з Беласточчыны. Нягледзячы на перашкоды з польскага боку ўсё ж такі беларускі рух сярод жаўнераў ПЗСЗ ацалеў. Я лічу, што канчаткова ён легалізаваўся і агоўтаўся калі быў бачны плён дзейнасці беларускіх рупліўцаў – З'езд беларусаў Велікабрытаніі, які адбыўся 18 студзеня 1947 г. У Англіі ПЗСЗ быў перафармаваны ў Польскі Корпус Прыстасавання і Размяшчэння (ПКПР), які пазней быў наогул расфармаваны. Гэта дазволіла беларускаму руху набыць самастойнасць і вольнасць у дзеяннях і надалей.

Гэткім чынам, прасачыўшы існаванне беларускага руху ў шыхтах ПЗСЗ ва ўмовах вонкавага ўціску, нашыя землякі не згубілі ўласных прыкметаў і сымбаляў беларускай нацыі, перад усім, гэта тычыцца роднай мовы, якой не выцураліся беларусы-вайскоўцы.

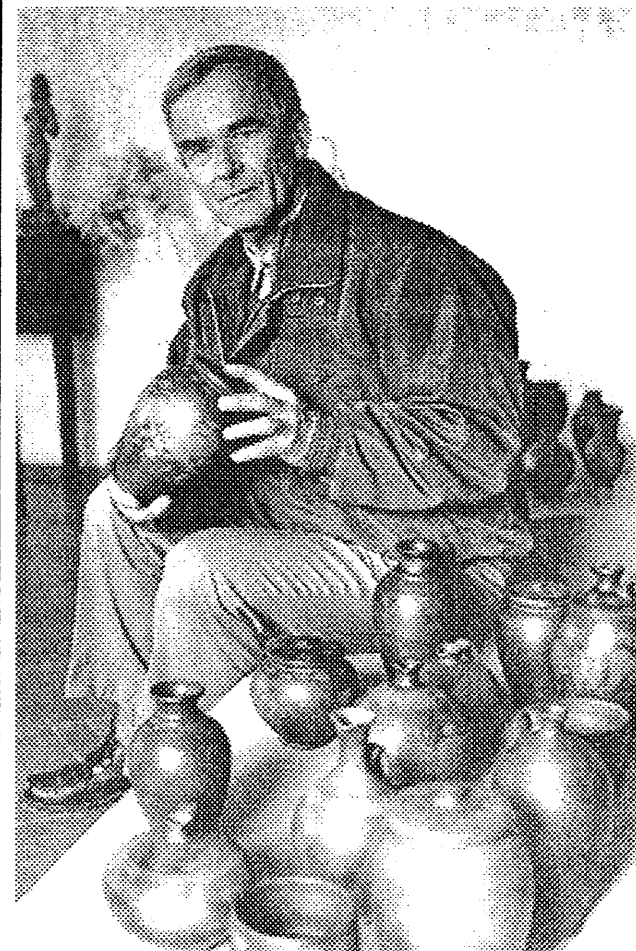

Адкуль мы расцём?
Расцём з каранёў.
Куды мы ідзём?
Ідзём да дзядоў.
А ў сэрцы што маем?
Адзіную мову.

Аліна Антонаўна Легастаева з Лагойску пачала пісаць вершы ў сорак тры гады. Першыя вершаваныя радкі былі прысвечаны роднай зямлі, каханню. Нарадзіўшыся ў вёсцы Вератэі Пастаўскага раёна, Аліна Антонаўна мала жыла ў Беларусі, але не забывала ніколі роднай мовы. І піша вершы па-беларуску. Вершы пішуцца ёй лёгка. Выдадзена ўжо дзве невялікія кніжкі.

На здымку: Аліна Антонаўна Легастаева.

Фота Яўгена Казюлі, БелТА.

Творчасць мастака-кераміста з Лагойска Сямёна Рыгоравіча Саўрыцкага знаёма шматлікім знаўцам вырабаў з гліны. Яго работы вытанчаны, формы іх дасканалыя, узоры на іх непаўторныя.

На здымку: мастак-кераміст Сямён Саўрыцкі.

Фота Яўгена Казюлі, БелТА.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік: ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі: № 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі: 220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў: 231300, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: ns@lida1.lingvo.grodno.by

Рэдакцыйная калегія:
Людміла Дзіцэвіч, Алесь Гурыновіч, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні. 231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 12. 07. 2000 г.
Наклад 2800 асобнікаў. Замова № 1830
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 147 руб., 3 мес.- 441 руб.
Кошт у розніцу: 40 руб.